

DE ONTBREKENDE OPTIE

Voor het Gemeenschappelijk Landbouw Beleid na 2013

*In November 2010 heeft Commissaris Ciolos een stuk uitgebracht waarin verschillende scenario's voor het landbouwbeleid voor 2014-2020 worden voorgesteld.*¹

Dit stuk mondt uit in **drie opties** voor een toekomstig Gemeenschappelijk landbouw Beleid, die als volgt kunnen worden samengevat:

1. Geleidelijke aanpassingen van het huidige beleid, met bijvoorbeeld een eerlijker verdeling van de betalingen tussen de lidstaten
2. Een herziening van het GLB met meer gerichte maatregelen die het landbouwbeleid evenwichtiger en duurzamer maken, een beleid dat spoort met het document 'Europa 2020' wat 'slimme, duurzame en 'inclusieve' groei' voorstaat.
3. 'Geleidelijke afbouw van inkomenssteun en de meeste maatregelen voor marktordening' en een sterkere focus op milieu- en klimaatdoelen door middel van plattelandsbeleid.

De Commissie heeft al een duidelijke voorkeur voor **optie 2** uitgesproken. Een belangrijke beweegreden voor deze optie is de Europese concurrentie wat betreft landbouwproducten op de wereldmarkt. Prijzen van landbouw-grondstoffen die in Europa geproduceerd zijn moeten zo laag zijn dat de Europese voedselverwerkende en export industrie concurrerend is op de wereldmarkt.

Er is een vierde, een ONTBREKENDE optie, die in dit document wordt voorgesteld.

In deze optie worden de volgende doelen centraal gesteld voor een toekomstig GLB: gezond voedsel binnen bereik van iedereen, stabiele en rechtvaardige inkomens voor boeren, stabiele en faire prijzen voor consumenten, ecologisch duurzame vormen van productie, afnemende emissie van broeikasgassen en minder gebruik van fossiele brandstoffen, en geen schade meer toebrengen aan boeren in het Zuiden door 'dumping' van te goedkope Europese producten op hun thuismarkten.

Dit is de optie die door een steeds groter aantal sociale bewegingen en maatschappelijke organisaties in Europa naar voren worden gebracht. Deze door ons voorgestelde optie zal pas echt werk maken van de uitdagingen waar we nu in Europa en in de wereld op het gebied van voedsel en landbouw voor staan. Bovendien kunnen we voor deze optie toe met een kleinere begroting dan die welke nodig is voor het huidige beleid of het beleid dat door de Commissie wordt voorgesteld.²

Deze ontbrekende optie stelt 'planet' en 'people' boven 'profit', en solidariteit boven concurrentie. Wij geloven de het Europese voedsel- en landbouwbeleid een in sterke mate publiek beleid moet zijn, waarin het aanbod van gezond kwaliteitsvoedsel, duurzaamheid en gelijkheid een centrale plaats innemen.

Zie www.europeanfooddeclaration.org voor versies in verschillende talen en eerste ondertekenaars, zoals Via Campesina., Friends of the Earth en andere Europese en nationale organisaties.

---

¹ Zie http://ec.europa.eu/agriculture/cap-post-2013/communication/com2010-672_en.pdf

² Zie december 2010 en januari 2011 op <http://aardeboerconsument.nl/artikelen/europees-landbouwbeleid-glb> voor een Engelstalige begroting, 4 pag.; Assessment of the budgetary effects of the 'New Policy', en ook voor een Nederlandse samenvatting hiervan (1 pagina). In deze studie worden de kosten van het model dat hier wordt gepresenteerd geschat op € 30 miljard i.p.v. de huidige € 55 miljard.

I. DOELSTELLINGEN voor een toekomstig Gemeenschappelijk Voedsel- en Landbouw Beleid:

1. **voedsel** beschouwen als een **eerste levensbehoefte en een mensenrecht niet slechts als een handelsobject**

2 Prioriteit geven aan de **instandhouding** van een **landbouw overal in Europa** waarin boeren voedsel produceren op gezinsbedrijven en zorgen voor het platteland. Dat is niet mogelijk zonder eerlijke en stabiele landbouwprijzen die hen en de agrarische medewerkers een eerlijk inkomen bezorgen en de consumenten faire prijzen garanderen. Dit vereist een flexibele marktregulering.

3 Zoveel mogelijk kiezen oor de **productie van voedsel en veevoer in Europa** en binnen de internationale handel in landbouwproducten prioriteit geven aan de principes van gelijkheid, sociale rechtvaardigheid en ecologische duurzaamheid. Het Europese Gemeenschappelijk Landbouw Beleid mag de **voedsel- en landbouwsystemen in andere landen niet schaden**.

4 De **boeren en hun medewerkers ook in Midden- en Oost Europa** van eerlijke, niet discriminerende werkomstandigheden verzekeren, en **eerlijke en gelijke toegang tot landbouwgrond** bevorderen.

5 **Het milieu** respecteren, zowel hier als in andere werelddelen, de biodiversiteit en de eindige voorraden landbouwgrond en water beschermen, en zorgen dat het dierenwelzijn toeneemt en het gebruik van fossiele brandstoffen afneemt.

6 Ervoor zorgen dat de **machtsconcentratie in de voedselverwerkende industrie en de detailhandel**, en hun invloed op wat geproduceerd en geconsumeerd wordt afnemen. Voedselsystemen bevorderen waarin de afstand tussen boeren en consumenten verkleind wordt. Lokale zaadvermeerdering en dierenrassen koestern.

7 Zorgen voor **transparantie** door de hele voedselketen, zodat burgers weten hoe hun voedsel geproduceerd wordt, waar het vandaan komt, wat erin zit en hoe de prijs die consumenten betalen samengesteld is.

8 **Gezonde eetpatronen** en de consumptie van plantaardig voedsel bevorderen. De cultureel bepaalde eetgewoontes van Europese bevolkingsgroepen worden gerespecteerd.

9 De productie van **lokale seizoensproducten** van goede kwaliteit bevorderen, waardoor burgers zich weer verbonden voelen met hun voedsel en de voedselproducenten.

10 Zorgen dat **kinderen** de vaardigheden en kennis leren waarmee je gezond en voedzaam eten kun produceren, klaarmaken en ervan kunt genieten

Meer dan 350 Europese maatschappelijke organisaties steunen deze doelstellingen, die als richtinggevende principes staan in de Europese Voedselverklaring (www.europeanfooddeclaration.org) die in maart 2010 werd uitgebracht.³

---

³ *De Europese versie is iets uitgebreider dan deze Nederlandse versie van Platform Aarde Boer Consument. Zie http://ec.europa.eu/agriculture/cap-post-2013/communication/com2010-672_en.pdf, ook voor ondertekenaars: Via Campesina, Friends of the Earth, en vele andere Europese en nationale organisaties.*

II. De MAATREGELEN waarmee Europa deze doelstellingen zou kunnen halen:

Om de bovenstaande doelstellingen te kunnen halen zijn de volgende instrumenten en maatregelen nodig. In dit stadium is het voldoende om de hoofdelementen en richtingen voor een toekomstig voedsel- en landbouwbeleid aan te geven. Onze voorstellen zijn gerelateerd aan een onafhankelijke studie door wetenschappers (grotendeels economen) uit verschillende Europese landen⁴

A. Regulering van landbouwproductie en –markten.

De bovengenoemde beleidsdoelen kunnen alleen bereikt worden met stabiele prijzen en niet in het huidige scenario van sterk wisselvallige landbouwprijzen die we te danken hebben aan het de-reguleringsbeleid van de laatste decennia. In tegenspraak met het voorstel van de Europese Commissie stellen wij voor om maatregelen voor markmanagement te versterken en die centraal te stellen in het toekomstige Gemeenschappelijk Voedsel- en Landbouwbeleid.

Nu verdient bijna de helft van de boeren in Noord West Europa gemiddeld een minimum inkomen of minder⁵. Om duurzame gezinsbedrijven in stand te houden moeten boeren op de eerste plaats beloond worden met **eerlijke en stabiele prijzen die de gemiddelde productiekosten dekken**. Om dat te bereiken moet de combinatie van de volgende maatregelen genomen worden:

- publiek management om vraag en aanbod van basisvoedsel met elkaar in evenwicht te brengen om structurele overschotten te voorkomen. Dan zullen de prijzen niet langer buitensporig fluctueren. Er zullen verschillende instrumenten aangepast aan de verschillende producten ontwikkeld moeten worden.
- management van landbouwimporten om te voorkomen dat er producten⁶ geïmporteerd worden prijzen die lager liggen dan de gemiddelde Europese productiekosten. Natuurlijk gekoppeld aan een verbod op dumping in andere landen⁷

Regulering van de Europese landbouwmarkten door middel van bovengenoemde maatregelen zal ervoor zorgen dat boeren eerlijker en stabielere 'vanaf-de-boerderij' prijzen verdienen. Dat zal dus ook de publieke uitgaven voor boereninkomens verlagen, omdat ze hun inkomen dan op de eerste plaats uit de markt halen in plaats van zoals nu uit inkomenssteun. Nu betrekken Europese boeren gemiddeld 40%⁸ van hun lage inkomens uit individuele inkomenssteun (39 miljard van de huidige landbouwbegroting). Zo subsidieert Europa de 'concurrentiekracht' van de Europese verwerkende industrie en handel en zorgt voor lage prijzen van landbouw grondstoffen. De huidige inkomenssteun is dus enerzijds een indirecte subsidie voor de Europese voedselindustrie en anderzijds, voor zover het exportproducten betreft, een indirecte exportsubsidie, waardoor landbouwgemeenschappen in derde wereld landen geen toegang hebben tot hun eigen markten.

Op het internationale vlak moet Europa de huidige internationale handelsregels ter discussie stellen en bepleiten dat ze in het kader van voedselsoevereiniteit geplaatst worden, waar de toezegging dat men zal

⁴ 'Proposal for a New European Agriculture and Food policy that meets the challenges of this century', Juni 2010, door Jean Marc Boussard, ex-directeur van INRA, vergelijkbaar met het Nederlandse LREI, Landbouw Economisch Instituut, en door Aurélie Trouvé, docent aan het instituut voor Hoger Landbouw onderwijs in Dijon (AgroSupDijon), en anderen. De schrijvers, mede-schrijvers en eerste ondertekenaars zijn 21 wetenschappers (voornamelijk economen) uit 7 Europese landen. De studie en de bijlages zijn te vinden op <http://www2.dijon.inra.fr/esr/pagesperso/trouve/> en op <http://aardeboerconsument.nl/artikelen/europees-landbouwbeleid-qlb>

⁵ Zie LEI, landbouw Economische Bericht 2010, p.173, <http://www.lei.dlo.nl/publicaties/PDF/2010/2010-013.pdf>, ook blz 180. De Nederlandse regering schat in een onderzoeksrapport (voorjaar 2010) dat bij voortzetting van het huidige beleid een derde van de 70.000 boerenbedrijven vóór 2020 zullen stoppen, hoewel het landbouwareaal ongeveer gelijk zal blijven. (Schaalvergroting dus).

⁶ Dit geldt ook voor eiwithoudende planten die voor diervoer worden ingevoerd: de EU importeert 75% van haar behoefte daaraan, grotendeels in de vorm van soja, wat zowel in Latijns Amerika als in Europa nadelige gevolgen heeft. Eiwithoudende planten kunnen ook in Europa worden geteeld.

⁷ Export van Europees basisvoedsel tegen lagere prijzen dan de Europese productiekosten.

⁸ Zie noot 4, blz. 2, in de hierboven (noot 1) genoemde begroting..

stoppen met allerlei soorten dumping verbonden wordt met het recht van alle naties en regio's om zich te beschermen tegen goedkope import. Om voedselonzekerheid en voedselspeculatie op wereldniveau tegen te gaan zou het aanleggen van voorraden per regio toegestaan moeten worden, ook in Europa, vooral wat betreft graan.

Om de landbouw in alle regio's in stand te houden:

- 'vanaf-de-boerderij' prijzen moeten gebaseerd zijn op gemiddelde productiekosten (zie A) . Om bedrijven in stand te houden in gebieden met restricties (bergen, natte streken), waar de productiekosten hoger zijn, zijn publieke gelden nodig die het verschil tussen de reële prijzen en de gemiddelde productiekosten overbruggen. De publieke steun voor deze bedrijven kan naargelang de omstandigheden variëren.
- Bedrijven waar maar weinig voedsel geproduceerd wordt maar die een belangrijke bijdrage leveren aan 'public goods' en een multifunctionele rol vervullen op het platteland zouden extra publieke gelden beschikbaar moeten zijn.

Deze steun zou de vorm moeten hebben van rechtstreekse inkomenssteun. Om te zorgen dat de landbouw in alle regio's in stand blijft moeten we er ook voor zorgen dat de landbouw een aantrekkelijk beroep blijft voor jonge mensen. Daarom zijn aanvullende maatregelen nodig om hen in alle lidstaten qua grondgebruik en financieel te helpen zodat jongeren actief kunnen worden en blijven in de landbouw en in aan de landbouw gerelateerde bedrijfstakken. Nu is het zo dat een steeds groter aantal jongeren geen toegang hebben tot grond, of het nu gaat om grond die in eigendom is of gepacht.

B. Een eerlijke en transparante voedselketen

Tegenwoordig wordt de voedselketen steeds meer gedomineerd door een paar voedsel- en landbouwbedrijven en supermarktketens. Zij bepalen de prijzen voor boeren en consumenten. Om de macht van deze actoren te verminderen en de voedselketen te democratiseren zijn de volgende instrumenten nodig:

- Bindende wetten die verplichten tot transparantie betreffende wie welk deel krijgt van de waardevermeerdering in de voedselketen
- Proactieve steun voor initiatieven die plaatselijke en duurzame alternatieven ondersteunen waardoor boeren en consumenten weer controle krijgen over de voedselketen, zoals voedselcoöperaties, 'direct marketing', lokale of regionale voedselnetwerken, etc.
- maatregelen om in heel Europa de concentratie in de voedselketen binnen landen maar ook binnen de verschillende sectoren in de voedselketen (van zaden tot supermarkten) te reguleren
- speciale regels voor voedselveiligheid en hygiëne die de kleinschalige productie en verwerking van voedsel het mogelijk maken, ondersteunen en bevorderen
- In elke lidstaat een minimum loon voor medewerkers in de landbouw zodat zij een eerlijk deel van de toegevoegde waarde krijgen. Medewerkers en arbeidsmigranten moeten dezelfde rechten hebben.

C. Een Europa-breed duurzaam voedsel- en landbouw systeem

De huidige sterk geïndustrialiseerde vormen van voedselproductie hebben een reeks negatieve effecten zoals gezondheidsrisico's, opwarming van het klimaat, vervuiling van land en water, etc. De kosten van dit productiemodel worden nu afgewenteld op de bevolking.

De nu dominante productiemodellen moeten veranderen in sociaal en ecologisch duurzame landbouwmethodes om iedereen te kunnen voorzien van gezond eten, om het milieu te beschermen, de biodiversiteit en het dierenwelzijn te bevorderen, de productie van lokaal geproduceerde seizoensproducten van hoge kwaliteit zeker te stellen en het transport te verminderen. Daarvoor zijn de volgende maatregelen nodig:

- Agro-ecologische vormen van productie moeten standaard worden in de EU. Alle boerderijen zullen moeten voldoen aan standaarden voor lage input en laag energieverbruik waardoor de biodiversiteit en

het dierenwelzijn worden bevorderd, en ze zullen andere duurzame methodes in praktijk moeten brengen, zoals bijvoorbeeld weidegang.⁹

- Om de overgang te vergemakkelijken is een combinatie nodig van steun voor de bovengenoemde standaard praktijken, met oplopende belasting voor niet- agro-ecologische landbouwmodellen die nu externe sociale en milieu-kosten met zich meebrengen die door bevolking worden gedragen. Zo'n belasting zou die externe kosten van deze productiemodellen in de prijs moeten verdisconteren, om de werkelijke kosten tot uitdrukking te brengen. De hogere kosten voor niet-duurzaam geproduceerd voedsel zullen mensen ertoe aanzetten om duurzamer te gaan produceren.
- Publieke aanbestedingsregels zouden moeten bevorderen dat men in openbare instellingen zoals scholen, ziekenhuizen maar ook in projecten zoals het Europees Voedselhulp Programma etc. geleidelijk aan overstapt op de inkoop van sociaal en ecologisch duurzaam geproduceerd voedsel. Zulke instellingen zouden moeten inkopen bij lokale agro-ecologische boerderijen. Hun ervaring als inkopers van Fair Trade koffie etc. bewijst dat dit mogelijk is.
- Projecten en bindende regels opstellen om zaden als cultureel erfgoed te beschermen en de kwekersrechten te garanderen, fondsen beschikbaar te stellen voor de oprichting en instandhouding van openbare banken voor zaden en dierenrassen, en onderzoek opstarten om de verbetering van de Europese biodiversiteit te bewerkstelligen.

Naast maatregelen om het productiemodel te veranderen zijn er ook maatregelen nodig om duurzame en gezonde eetpatronen te promoten en de lokale voedselcultuur zonodig te versterken.

Enkele eerste maatregelen om duurzame eetpatronen te bevorderen zijn:

- Initiatieven om in het onderwijs weer kennis en vaardigheden te verwerven en versterken met betrekking tot de productie, de bereiding, en het genieten van lokaal geproduceerd gezond voedsel. Schooltuinen en kennismaking met de landbouw maken kinderen vertrouwd met groeiprocessen en met de bereiding van en behoefte aan lokaal en zelf verbouwd voedsel.
- landbouw onderwijs moet bereikbaar worden voor alle burgers en het moet een sociaal en ecologisch duurzaam systeem bevorderen dat gebaseerd is op bovenstaande doelstellingen en maatregelen.
- steun voor initiatieven die actief de lokale en gezonde voedselcultuur bevorderen en distributiesystemen van boeren naar consumenten in alle sectoren van de maatschappij faciliteren, in het bijzonder naar de achtergestelden.

D. Regels voor rechtstreekse betalingen

In deze ontbrekende optie zullen rechtstreekse betalingen een veel minder belangrijke rol spelen dan in het huidige beleid, daar het boereninkomen grotendeels via faire en stabiele 'af boerderij' prijzen uit de markt zal komen. Deze optie zal niet alleen voordelen met zich meebrengen voor de mensen en het milieu maar het zal ook goedkoper zijn voor de bevolking (zie noot 2) Zoals hierboven werd gesteld zullen er in de toekomst nog wel enige rechtstreekse betalingen nodig zijn. Naast wat hierboven gesteld werd zouden die betalingen ook verbonden moeten zijn met criteria zoals:

- het aantal mensen dat op een boerderij werkt waar voedsel geproduceerd wordt
- een maximum bedrag per boerderij waar voedsel geproduceerd wordt
- al dan niet halen van de milieu- en sociale doestellingen zoals die par. C werden beschreven.

E. plattelandsbeleid

Een plattelands beleid zou het landbouwbeleid moeten aanvullen MAAR het niet moeten vervangen, zoals in optie 3 van de Europese Commissie. Er zijn specifieke behoeftes in de plattelandsgebieden waarvoor publieke fondsen beschikbaar moeten worden gesteld, zoals investeringen in infrastructuur, werkgelegenheidsprojecten om de diversificatie van de lokale economie te bevorderen, steun voor kleinschalige voedselverwerking en voor direct marketing and lokale voedselvoorziening, en de verbetering en de instandhouding van diensten op het

---

⁹ We bevelen ook de teelt aan van oliehoudende zaden (zoals bonen, lupinen) gemengd met gras of in wisselteelt, in plaats van het gebruik van stikstofbemesting; de teelt van oliehoudende zaden bindt namelijk stikstof in de bodem. Ook bevelen we de rundierhouderij voor melkproductie aan met weidegang in plaats van voeding met geïmporteed voer; 'agroforestry', extensieve varkens- en kippenhouderij, bij voorkeur met uitloopmogelijkheden. , etc. .

platteland. Of deze betaald moeten worden uit het Europese fonds voor de regio's of (mede) uit de landbouwbegroting valt nog te bezien.